

לכשיבוא אליהו: ונראה שהסתפקו בזה במקצת דאל"ה הו"ל למכתב קחם "בטלה דעמו", ומדהוסיפה הגמ' "לכשיבוא אליהו ויאמר" משמע דספיקא מיהא הוי.

אזוקי מוזיק ליה: הרמב"ם פ"ח מצרכות ה"ב מחייב לברך שהכני"צ שסו"ס נהנה הוא אף שמויקו ושאר פוטרים מצרכה לגמרי, ועיין בטור סי' ר"צ ובכס"מ שם, שכחצו לתמוה על הרמב"ם, וכבר הביאו דהרמב"ם הכריח שיטתו ממאי דליכא כמה דברים שהם מוזיקים ואעפ"כ מצרכים עליהם, ועיין לקמיה בגמ' לו. אקמחא דשערי דמצרך לשמואל שהכל, דאף שקשה לקוקאייני [תולעים] מ"מ כיון דליכא הנאה מיניה בעי צרכי ועי"ש בגמ'. [ובצ"ח סי' ר"ב] יש לחלק דכל מאי דאנן מצרכין אקמחא דשערי היינו משום שמועיל הוא לדברים אחרים, לכך אף שמויק לתולעים מצרכין עליה משא"כ שמן שכשהוא לצדו מוזיק הוא לכל אדם.

בתבו הרא"ה ושטמ"ק דמויק ליה אין פי' שמויק לאדם השומה אלא שמויק לשמן כמה שאינו מנללו לשימוש שהוא ראוי לו ולכך נקרא הפסד, וכ"ה במאירי בשם גדולי המפרשים, וע"ע רש"י צומא פ: יש ליישב בזה גם דעת הרמב"ם דכיון שהאדם נהנה ולהאי פי' אינו ניזוק כלל מהשמן ורק השמן ניזוק, א"כ אף דליכא הכא "מעלה" דשמן שהנ"צ מיהא חייב לברך.

ויש לדון צמי שהרופא אסר עליו לשמות יין מפני שזה מוזיקו, ונראה שבדאי חייב לברך כיון דסו"ס הוא טוב וטעים לכל אדם וכדמצינו אצל ר"י בר אילעי בגמ' נדרים מט: דשמה ד' כוסות וחגר ראשו מפסקה ועד עזרתו. אך ז"ע קצת הרי לאכול דבר שמויק לצריאות הגוף הו"ל עבירה, וכמו שאין מצרכין על מאכלות אסורות כמו"כ לכאורה היה ז"ל שלא לברך על מאכל שמויק, וכי אס אדם יקח פרי שיש בו מערובת קס המוזיק לצריאות האדם וכי יברך ע"כ, ונראה

ודאי דאקרי מזון ואעפ"כ אינו מצרך עליהו ג' צרכות, ובע"כ שרק על פת מצרך הכי, ומי' דבע"כ צריכים אנו לומר דסעיד חסוב יותר ממזון ולכך קשיא לגמ' דאס על פת שנקרא "מזון" מצרך ג' צרכות ק"ו על יין דחשוב טפי, ועי"ש דביאר בזה לשון רש"י בד"ה "סעיד" דפי' דסעיד "חשיב טפי ממזון" ועי"ש. אלא דלכאורה זהו דוחק גדול לומר כן, וגם מדברי רש"י אין הכרח דנפשוטו י"ל דכוונת רש"י רק לומר דסעיד הוי טפי מזין דהיינו חמשת מיני דגן אך לא טפי מפת [וכן פי' הראש יוסף כאן] ועדיין נע"ג ליישב קושית הגל"ח.

טובא גריר: נפשטות היינו שהרבה יין גורר תאות המאכל ואינו שובע כלל ומעט יין משביע, ולזה כתבו החוס' [בד"ה טובא] דאס חפץ בשתיית יין בער"פ צריך לשמות הרבה דטובא מגרר גריר, אך הטור צבי' מע"א החיר לשמות בער"פ יין צין רב צין מעט, וביארו שיטתו צב"י וצב"ח שם שהטור פי' הגמ' שאין הדל צין אס שותה הרבה או מעט ולעולם ה"ו גורר הרבה ומשביע רק מעט, ולאוחו מעט ל"ח כיון שסו"ס הוא גורר הרבה ועי"ש, ופי' לפירושם דגורר היינו שגורר תאות האכילה, ואילו להשביע משביע מעט ואין זה שני הפכים.

אלפי דלפי' החוס' קשיא דהרי הגמ' שאלה מ"ט לא יברך על יין שקבע עליו ג' צרכות ומעמה הרי אס קבע סעודתו על היין מסתמא הוי טובא ואז הרי מיגרר גריר ולא סעיד, והיאך יברך ג' צרכות שנחנקו על השביעה. ובאחרונים תי' דהשתא הדרינן ממאי דס"ל מעיקרא דטובא גריר, אלא דז"ע דהא אנו ס"ל הכי להלכה צשו"ע סי' תע"א ובע"כ דס"ל דכ"ה גם מסקנת הגמ' והדרא קושיא לדוכתה, וז"ע.

חמרא אית ביה תרתוי: י"ל דלכך הקדימו הכתוב "יין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד".

דאף דצ"מ קי"ל דהטפל דינו כהעיקר, וצמקום שאין מצרכין על העיקר אין מצרכים נמי על הטפל, עכ"פ שאני טי"ח או קפה שצנעם נהנה מהם וחייב בצרכה, אלא דהוא מסופק שמה כבר ינא בצרכת המוציא, צכה"ג יכול הוא לצרך על הטפל כיון שהסוכר ודאי לא נפטר בצרכת המוציא, אך מהכא ז"צ דהא מצואר צח"ס הנ"ל שאם הקפה נפטר בצרכת היין והסוכר צטל לקפה אינו מצרך על שניהם, ונ"ל שכוונת המשנ"צ שיאכל סוכר צפ"ע באופן שאינו צטל לחה או הקפה, [וכן מפורש צביה"ל הנ"ל שצריך ליהנות מהצוקער קודם ואז אינו טפל להמשקין, וע"ע שש"כ פרק מ' הערה קנ"א, וצמקונים ומלואים שם ונ"ע, וע"ע להלן מ"א: ד"ה מחמת הסעודה ומ"ד. צד"ה מוד"ה צאוכלי].

רש"י ד"ה אזוקי מזיק: ואין זה אכילה שטעונה ברכה וצדק"א תמה מהגמ' צפסחים כד: דמצואר שם שמי פירות אין זה דרך אכילתן ומ"מ אנו מצרכים עליהו, ודברי תימה הם דהא אף דודאי שלכתחילה אין הפירות עומדין למימיהן אך עכ"פ לאחר שכבר ינאו המשקין מן הפירות צדאי דהוי שתייה כדרך, וכמו שלא נצוא לפטור ציה"כ את השומה מי פירות משום שתייה שלא כדרכו ה"נ הכא לא נפטרו מצרכה ונ"ע [ועיין מש"כ בה צמנ"ש סי' כ"א ד"ה ולענ"ד].

— מכתב —

קבלתי הלום את מכתבך ומשיב אני בקיצור נמרץ.

א. עוגה ומה. אם עיקר רצונו לשמות יצרך שהכל צתחלה ואח"כ מזונות, ואם יש קצת ספק יכולים לנרף דעוגות שלנו אפשר דחשיב כפת וממילא צרכת מזונות פוטרת את המה דחשיב כצא מחמת הסעודה. ואם זה לכל הדעות פת הצא צמיסנין ורובה צשניהם יצרך מזונות ואח"כ שהכל. כנלענ"ד. אצל לא להעיר לאחרים ב. המשנ"צ כתב להדר צכן (לקחת סוכר ולצרך)

שם רגילים אנשים לעבור הו"ל כהאידנא דדשו צ" רצים, שהרי מצואר צמ' דיס הרצה מאכלים שמזיקים כמו שעורים לקוקיאני וכן טחול וירקות וכדומה ואפ"ה ודאי מצרכין. כשאוכל מאכלות אסורות פטר הרמב"ם צפ"א מצרכות הי"ט מצרכה, והראצ"ד שם מחייב, (ועי' רש"י צריש פ' שלשה שאכלו) דאע"פ שמזיק לגשמה סו"ס הגוף נהנה, ושיטת הרמב"ם הוא להיפק, [וע"ע צאכילת איסור לקמן ריש פ' שלשה שאכלו].

צ"ע ציין צרכה אחרונה צמאכל המזיק להרמב"ם יש להסתפק, ואף שמצרך לפניו עכ"פ לאחריו ז"ע אם מצרך כיון שמזיק לו, וכן צד' כוסות מי שמזיק לו ולצריאותו ז"ע אם מצרך צרכה אחרונה. דצרכה ראשונה מצרך על ההנאה, ולכן אף ששתיים השמן מוקח עכ"פ כיון דאית ליה הנאה מיניה צעי צרוכי משא"כ צרכה שלאחריה היא על התועלת הצאה מהאכילה (שציעה וכדו'), והכא כיון שמזיקו אין זה נחשב לחועלת כלל.

פת עיקר: עיין צח"ס או"ח סי' מ"ז צמי שקצע על יין דקי"ל דפטור מצרך על הקפה, ונמספק אם פטור גם על הסוכר שטפל צפיו אף שאינו משקה כיון שהוא טפל להקפה, [אך מאידך אינו טפל ליין ועל הקפה הרי לא צרך] והוכיח מהכא דמאי פריך פת עיקר הרי אפשר ששמה לשמן עם פת אורו ודוחן או שאר מיני תרגימא שנפטרו מצרכתן מחמת שקצע סעודה על הפת וכיון שהשמן אינו מחמת הסעודה אלא מפני שטפל לפת אורו אינו נפטר מצרכה וע"כ דגם צכה"ג פטור משום דכל שאינו מצרך על העיקר אינו מצרך על הטפל וא"כ ה"ה ציין וקפה אע"פ שהקפה אינו שייך להיין פטור על הסוכר כיון שאינו מצרך על הקפה, [הו"ד צביה"ל סי' קע"ד ס"צ ד"ה יין]. ולזה ז"ע מש"כ המשנ"צ סי' קע"ד סוס"ק ל"ט דכששומה קפה צסוף הסעודה ומסופק הוא האם שתייה זו צאה מחמת הסעודה או לא שיקח חתיכת סוכר ויצרך עליה שהנ"צ ויפטור את הקפה ועי"ש, וציארנו דצרי